

posudek na diplomovou práci Bc. Jany Vondráčkové
Hodnocení výsledků v globálním rozvojovém vzdělávání

Katedra teologické etiky
Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
2013

vedoucí práce: PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Předkládaná diplomová práce má spolu s obsažným a převážně cizojazyčným seznamem literatury 114 stran. Následují nestránkované přílohy (příklad aktivity na měření změny v GRV a přepisy tří zařazených rozhovorů). Seznam příloh je uveden v Obsahu.

Teoretická část ve třech kapitolách objasňuje, co je to globální rozvojové vzdělávání (včetně proměn v pojetí rozvoje), jaké jsou jeho předpokládané výsledky, jak se obecně hodnotí výsledky nějaké činnosti a jak se konkrétně hodnotí výsledky globálního rozvojového vzdělávání.

Výzkumná část sestává ze zpracování třech rozhovorů s představitelkami organizací, které se zabývají globálním rozvojovým vzděláváním. Kategorie, které autorka v rozhovorech nachází, jsou vetkány do příběhů hodnocení a srovnávány mezi organizacemi.

Práce si klade za cíl systematicky uchopit téma hodnocení v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a vyplnit mezeru v česko-jazyčné literatuře, která se hodnocením výsledků GRV a jejich kvalitou zabývá. (Viz stranu 8 v *Úvodu*.)

Cílem výzkumné části je „zjistit, jak organizace působící v oblasti globálního rozvojového vzdělávání hodnotí výsledky své činnosti“ (s. 59), případně „prozkoumat praxi hodnocení některých českých organizací zabývajících se globálním rozvojovým vzděláváním“ (s. 107).

SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY PRÁCE

Teoretická část představuje autorčinu schopnost shromáždit a porovnávat literární zdroje, poznatky do hloubky promýšlet, utřídit a získávat nad nimi nadhled. Může sloužit jako učební text.

Výzkumná část přináší podnětná zjištění: hodnocení výsledků se zdá být ovlivňováno ne/povinností hodnocení, ne/partnerstvím, ne/zkušeností a (ne)zaměřením hodnocení. S daty a procesem jejich získávání však autorka zachází neuctivě a zpochybňuje tak étos kvalitativního výzkumu. Zdá se, jako by do pastí hodnocení, o kterých píše, upadla i ona sama.

- **Forma promítnutá do obsahových dovedností**

Práce je čistá citačně a poměrně i gramaticky.

V jazyce se projevuje vliv **angličtiny** (většina zdrojů je anglosaských) a vliv úředně technické „**projektové**“ řeči, již je svět globálního rozvojového vzdělávání promořen. Příklad: „... uvědomění si příčin globálních problémů a hledání jejich řešení i celkové porozumění fungování světa vycházelo z chápání světa...“ (s. 22).

Formální obtíž představuje konec podkapitoly 3. 3, kde autorka v odstavcích za sebou ukončuje jak celou třetí kapitolu, tak celou teoretickou část.

Příběhy ve výzkumné části nemají názvy. Leč právě názvy vyzdvihují u kvalitativního výzkumu „figuru“ oproti pozadí či vystihují typickou trajektorii.

Třetí příběh působí, jako by si autorka neuvědomila, že „příběh“ není doslovný přepis, a nevyčistila ho. (Slovo „vlastně“ se např. na straně 84 objevuje čtyřikrát.)

Jazykovým zaměňováním **konkrétních lidí za organizace** (s. 63: „Organizace dostaly čas dvou týdnů, aby interpretace okomentovaly.“, podobně na straně 98) sugeruje autorka možnosti zobecnění a reprezentativnosti, které práce nemá (a ani nemá mít).

• **Naplnění cílů práce: teorie promítnutá v praxi**

„Poznatky z teoretické části čtenář uplatní při čtení další části práce, která se věnuje analýze praxe hodnocení v českých organizacích zabývajících se GRV,“ vzkázala autorka čtenářům na straně 58. Sama – zdá se - vzkazu nedbala.

Lze potvrdit, že teoretická část práce systematicky uchopila téma hodnocení výsledků v oblasti globálního rozvojového vzdělávání. Cílem výzkumné části bylo „zjistit, jak organizace působící v oblasti globálního rozvojového vzdělávání hodnotí výsledky své činnosti“; tento cíl je v závěru přeformulován jako „prozkoumat praxi hodnocení některých českých organizací zabývajících se globálním rozvojovým vzděláváním“.

Čím ambiciózněji jsou cíle formulovány, tím je více záhodno do diskuse o výsledcích promítnout zjištění o validitě a reliabilitě a dalších metodologických omezeních, o nichž se autorka zmiňuje v teoretické části textu na poměrně velké ploše. Nestalo se tak.

Přenesení teorie do praxe autorce činilo potíže i v oblasti kvalitativního výzkumu jako takového (například jeho smyslu). Pokud by podstatě těchto obtíží porozuměla, pravděpodobně by metodicky přispěla k výuce hodnocení.

• **Kvalitativní výzkum a zacházení s daty**

Kvalitativní výzkum souvisí s narativním paradigmatickým. Přináší úctu k vyprávějícímu, úctu k vyprávěnému a vědomí, že výzkumník je součástí významového pole.

Autorka však zacházela s daty a jejich zdroji způsobem, jako by byla mimo ně.

VYŘAZENÍ DAT RŮZNÉHO TYPU

Autorka, jak sama uvádí, oslovila organizace a rozdala jim dotazníky. V práci dotazníky ale nenajdeme (ani v přílohách). Nelze proto zjistit, jaká byla „seznamovací“ fáze výzkumu.

Strana 59: „Bohužel návratnost dotazníků byla nízká a měly slabou vypovídající hodnotu.“

Autorka rozmlouvala s lidmi, kteří se GRV zabývají, a byla jimi ovlivňována. Není jasné, kde a jak to v práci zohledňuje.

Strana 60: „Celkem byli o rozhovor požádáni zástupci šesti organizací. Z toho pět s rozhovorem souhlasilo. Avšak pouze tři rozhovory byly nahrávány, proto dvě organizace nebyly nakonec do výzkumu zařazeny.“

Přestože na straně 106 autorka uvažuje, že „další výzkumné možnosti by se otevřely zařazením nepoužitých rozhovorů“, nezařadí je ani do příloh.

Rozmlouvala o evaluaci s evaluátorkou. I to ji ovlivnilo. Nemáme možnost zjistit, jak.

Strana 60: „... Evaluátor s výzkumem souhlasil. Rozhovor měl ve výzkumu spíše informativní účel ... Rozhovor nebyl podrobně analyzován.“

Strana 104: „Přepis rozhovoru /s evaluátorkou/ v této práci bohužel nebylo možné uveřejnit, jelikož je příliš obsáhlý.“ (Tomuto argumentu nerozumím už vůbec.)

VYŘAZENÍ VLIVU AUTORIZACE

Lze ocenit, když autor dává výsledky výzkumu k autorizaci lidem, kteří se na nich svým vyprávěním podíleli. V práci však nenajdeme zmínku, co a kde se po autorizaci změnilo.
Strana 59: „Jejich připomínky jsem na konci května zohlednila při konečné formulaci.“
Strana 63: „Organizace dostaly čas dvou týdnů, aby interpretace okomentovaly. Komentáře byly poté zapracovány.“

VYŘAZENÍ VLIVU SMLOUVY

Strana 60: „Informace o cíli, způsobu a využití výzkumu byly respondentům poskytnuty v písemné formě.“
Tento dokument však v práci není.

DŮSLEDKY

Vliv, který není zmíněn, se pravděpodobně projevuje například na stranách 89, 90, kde kategorie nejsou syceny v tom směru, jak je autorka vysvětluje. Dá se předpokládat, že zná souvislosti odjinud.
Podobně já předpokládám, že všechny vypovídající byly mladé ženy, ač to v práci není zmíněno.

• **Paralelní proces, partnerství a důvěra**

V *Diskusi* na stranách 105 a 106 autorka část paralelního procesu zachycuje: „Jinými slovy převážila u mě potřeba hodnotit něčí práci nad snahou zjistit, jak o praxi hodnocení uvažuje respondentka sama. Objevuje se zde podobnost s pojetím evaluace jako kontroly, které se objevilo v prvním rozhovoru. Stejně jako první respondentka ... jsem měla obavy, že zveřejněním mých závěrů organizaci nějak poškodím.“
Přesto na straně 69 ponechává autorka hodnocení osoby: „U koordinátorky se projevuje nízká úroveň vlastního osvojení si pojmu evaluace.“

Zdá se, že praktická část zachycuje širší souvislosti (kulturu) globálního rozvojového vzdělávání. Stejně staré dívky, jako je autorka, se stanou koordinátorkami evropských projektů za miliony, užívají projektovou řeč prošpikovanou anglikanismy, jejich zkušenost leckdy začala později než projekt, a možná skončí dříve, než skončí projekt.
V těchto souvislostech může být těžké říct: Chci se učit, uč mě.

POJETÍ EVALUACE

„V literatuře i praxi se někdy dostávají do protikladu pojetí evaluace jako kontroly a evaluace jako příležitosti k učení se,“ říká autorka na straně 104. Čím tento protiklad vzniká? Kontrola může být příležitostí k učení se, jde o to, čemu.
Na straně 102 se dočteme: „Obecně je hodnocení pro organizace přínosné, když může zlepšovat činnost organizace – odhalovat chyby a na základě toho upravovat činnost. Dále je přínos hodnocení v tom, že ověřuje efektivnost programu.“
Neobjevují se souvislosti, nýbrž chyby, a „odhalení chyb“ je pro organizace přínosné, ač – jestli dobře chápu – upravuje proces, nikoli výsledky, a kultura GRV se chyb obává.

PARTNERSTVÍ

„Pro kvalitu hodnocení je rozhodující, jak je nastaveno partnerství mezi organizací a zadavatelem hodnocení, resp. mezi evaluátorem a organizací“ (strana 99). Můžeme parafrázovat: kvalitu práce ovlivňuje partnerství mezi autorkou a organizací, mezi autorkou a vedoucí práce atp. Dojdeme možná k podobným závěrům.

DŮVĚRA

Jako bonus tohoto výzkumu se jeví téma důvěry, na něž se autorka explicitně nezaměřuje. Objevuje se však ve všech rozhovorech (a zmínku o něm najdeme i v *Diskusi* na straně 105). Zdá se, že Stephen M. R. Covey byl inspirován podobně, když nazval svou knihu *Důvěra: jediná věc, která dokáže změnit vše*.

• Diskuse

Z předpokládaných paralelních procesů atp. mohu těžit proto, že práce k tomu dodává dostatečnou inspiraci a na procesy a výsledky v *Diskusi* nahlíží.

Oceňuji například vyjádření ze strany 103: „Vágnost definicí kvality u některých organizací může být způsobena tím, že organizace neví, jaké výsledky činnost přinese, a proto hodnocením prvotně zjišťuje, jakých výsledků bylo dosaženo. /.../ Zjišťují tedy smysl /.../ V tom spočívá naděje do budoucna.“

ZÁVĚR

Autorčina schopnost ponořit se do tématu, porozumět mu a porozumění předat je hodna ocenění.

Postupy popsané ve výzkumné části žádají více vědecké pokory. Jejím reálným projevem by byla dostupnost dat a inspirací, z nichž autorka čerpá.

Předkládané dílo v části teoretické překračuje nároky kladené na práci diplomovou.

V části výzkumné se objevují trhliny v zacházení s daty a vlivy.

Navrhované hodnocení sestává proto z úrovně A a D. Výsledné hodnocení lze stanovit podle průběhu obhajoby.

Případné otázky pro obhajobu:

Otázka ke straně 105: Co byste mohla udělat pro to, aby Vaše výzkumná činnost byla Vašimi protějšky vnímána jako příležitost k učení? - Co obecně se dá udělat pro to, aby kontrola zvnějšku byla příležitostí k učení?

Jak rozumíte dvěma cílům výzkumné části?

Jak rozumíte Bloomově taxonomii výchovných cílů ze strany 30 v kontextu globálního rozvojového vzdělávání?

PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Praha, 10. září 2013